

Stojím na chodbě v pátém patře lvovské nemocnice na pohotovosti a čekám na rentgen plic. Fronta deseti lidí s podomácku šitými gázovými rouškami chrchlá přede mnou, jedna ze čtyř přítomných zdravotnic mi posmrkává přímo do obličeje. Rychlou ukrajinštinou mi z roušky do roušky něco povídá. Asi že virus **PANDEMIC H1N1 2009** tu obdržím zdarma a takřka bez čekání.

TEXT KATEŘINA KADLECOVÁ
FOTO JAN ŠIBÍK

VIRUS PANDEMIC H1N1 2009 ÚTOČÍ NA UKRAJINCE I ČECHY

JEDEN ZE STA

Největší z mnoha lvovských tržišť – a jedno z mála, kde prodavačky chrání sebe, své zákazníky i své zboží rouškami

Jsme ve Lvově už třetí den a stále hledáme ve stínu zdejších katedrál stopy paniky, kterou po celém světě šíří PR oddělení farmaceutických firem s hysterickými novináři za zády. A ono nikde nic. Ano, za poslední tři týdny se v jedenácti okresech na západě skoro padesátimilionové Ukrajiny nakazilo chřipkovým virem 1,5 miliónu lidí a na tři sta z nich umřelo. Počítá ale někdo oběti běžné, sezónní chřipky? Nebývá jich každoročně náhodou stejně nebo víc? A není občas podobně jako u českých případů nakažení tzv. prasečí chřipkou jen okolností, zatímco skutečná příčina pacientovy smrti tkví v jiné chorobě?

Jisté je jen to, že v samotném Lvově na chřipku a příbuzné respirační choroby od konce října do 17. listopadu zemřelo 89 lidí a novináři město kostelů pasovali na evropské Ciudad de México. Ukrajina jako celek pak v první půli listopadu pozorovateli zvenčí evokuje, zvláště po uzavření ukrajinsko-slovenských hranic, fantastní izolované území z aktuálního sci-fi thrilleru *District 9*. A co na to pozorovatel zevnitř?

„MASOK NEMAE“

Přes víkend se v historickém centru ukrajinské kulturní met-

ropole, zařazeném na seznam památek UNESCO, prochází po korze a v přilehlých tržištích jen hrstka lidí s rouškami. Bílý nebo zelený obdélník zakrývá spodní půli obličeje odhadem jednomu člověku ze sta. A to jsme v epicentru nákazy!

Na lavičkách před majestátní budovou opery hrají ukrajinští duchodci šachy, o kousek dál na tržnici v Teatralné ulici jejich příbuzní z haličského venkova prodávají vy-

„PODÍVEJTE, VÁM JAKO CIZINCE NEMŮŽU O CHŘIPCE ŘÍCT ABSOLUTNĚ NIC. JAK JSTE SE SEM VŮBEC DOSTALA?“

šivané dečky. Dvě z dvacítky starších žen roušky mají, paní Světlana však ne: „Já už jsem chřipku vyležela – čert ví, jestli to byla ta normální, nebo ta druhá. Zabijejí obě stejně, ne? Dva dny jsem měla horečku, třetí den jsem vstala a šla na mši,“ říká žena, kterou podle jejích slov vyléčila vodka, česnek, cibule a „kalina, malina“, tedy pití odvarů z listů bylin a z kůry.

Z jiných medikamentů Světlana beztak na výběr neměla. V centru Lvova je lékárna na každém rohu, ale na každých třetích dveřích visí cedule *Masok nemaie* nebo vám to-

těž řeknou bílé pláště uvnitř. „Ne, nemáme roušky, ani jsme je nikdy neměli. Relenzu a tamiflu? Ty mají možná v nemocnici, já vám můžu nabídnout tahle preventivní profylaktika,“ povídá mi farmaceutka Marija Timočkova v jedné z lékáren sítě D. S. Totéž slyším ještě několi-krát; do nemocnice pro prášky mě pošle i lékárnice z Aptecky 28 v ulici Kriva lípa. Má svou ručně vyrobenou roušku s kraječkovými pentle-

mi ležérně staženou pod krkem a nabízí mi krabičku léků na posílení imunity s cenovkou 199 hřiven, tedy přes čtyři sta korun.

Zdá se, že za pořádnou medicínou a za opravdovou nemocí musíme do jámy Lvově.

POUŤ PO LAZARETECH

Jednou z největších nemocnic v celé Lvovské oblasti je nemocnice pro příslušníky Pohraniční stráže na Lyčakivské ulici, nedaleko centra. Chřipka tam rádi jako všude jinde, návštěvy na odděleních jsou zakázány. To mě zajímá. Rychle

projdou vrátnicí kolem dvou starších mužů sklánějících se nad počítačem a ženu se parkem směrem k mnohapatrové budově. Míjím pár mladíků ostříhaných na ježka, zahalených do vojenských khaki županů se zeleným lemováním jak z dob dobrého vojáka Švejka (jeho socha dřepí u bronzového püllitru piva kousek odtud, před Vídeňskou kavárnou na prospektu Svobody). V úzkých koridorech prvního

a druhého patra se konečně dočkám vyšší koncentrace roušek. „Namordnik“ neboli náhubek, jak látkové ochraně přezdívali trhovkyně – prodavačky kefiru a nakládaného zelí –, tu má každý druhý, ale není to žádná tryzna za mrtvého milovníka roušek Michaela Jacksona. Tihle lidé pod namordniky skrývají chřipkové bacily.

Po deseti minutách bloudění špitálem narážím na blondatou sestřičku a uctívou směsí chatrné ruštiny a děravé ukrajinštiny se jí optám, kde bych si tu jakožto cizinka mohla nechat udělat testy

Lvovským krasavicím se „namordnik“ nehodí k outfitu, staříčka žebračka dbá spíš na zdraví než na vzhled. Soumrak před magickou kaplí Bojmů z počátku 17. století.

na „kalifornijský hrip“. Podezíravě se na mě podívá: „Ale my tu sviňjačij hrip nemáme!“ Připadám si jako agentka tajné služby uprostřed Potěmkinovy vesnice. Ale že je císař nahý, mi odmítne potvrdit i primář Pavlo Mykolajovyč Križko: „Podívejte, vám jako cizince nemůžu o chřipce říct absolutně nic. Jak jste se sem vůbec dostala? Jakže se jmenujete?“ Pakuju se. „Zavolám na vás kontrarozvědku,“ přidává mi pan doktor Križko na cestu do dalšího špitálu.

PO STOPÁCH JULIE

Ukrajinská premiérka Julija Tymošenkova navštívila 4. listopadu dětskou kliniku a nemocnici na sídlišti Topolná (ano, předvolební kampaň se už rozjela; prezidentské volby plánované na 17. ledna nakonec kvůli chřipce odloženy nebudou) a já si v duchu amerického dokumentaristy-aktivisty Michaela Moorea říkám: Když mohla ona, proč bych nemohla já?

Nasedám do malé bílé maršrutky, zaplatím hřivnu a pětasedmdesát kopijek (necelé čtyři koruny) a spolu s třicítkou cestujících odjíždím z malebných uliček Lvova do blátivého pole Topolné. Mezi starými psy a starými ladami se

motají staří lidé (samozřejmě bez roušek), ze strupatých paneláků visí do podzimního deště šňůry s prádlem. Stoupám do kopce k nemocnici, když tu zřím zázrak! Místo obvyklého papíru s nápísem *Masok nemaie* se ze dveří krámku *Posmil Soňa* třepetají fáčové roušky. Paní Soňa mi jeden pětivrstvý fáčový obdélník prodává za dvě hřivny – prý ho nešila sama, to jedna výrobnička na pleny a kapesníky zavětrila příležitost.

Nějakých sto metrů od obchůdku mě vítá „miska diťača klinična likarňa“, betonový moloch, do jehož dveří s cedulemi „Karantin po hripu“ vcházejí orouškovaní pacientí s rodiči. „Kvůli epidemii chřipky jsou návštěvy na odděleních zakázané,“ upozorňuje mě sestřička, když se po prohlídce na místní poměry celkem moderního špitálu a po společenské konverzaci se třemi nemocnými vracím dolů na traumatologii. „Já vím. Chci na příjem, s podezřením na chřipku,“ povídám jí a skupinka maminek s ratolestmi se okamžitě odtáhne do kouta a jeden druhému zkontroluje, zda roušky (které ve většině případů beztak nejsou k ničemu) opravdu sedí na nose i na puse. Musím však o dům dál –

na dětskou nemocnici jsem prý moc stará. Snad mě přijmou na nedaleké pohotovosti na Mykolajčukově ulici.

Právě tam přivezli 29. října, přesně v den „mediálního“ začátku epidemie, prodavačku cukrovinek Natalju s akutní hypertonicou krizí. Na diagnózu Natalja musela kvůli návalu chřipkařů čekat čtyři dny, po dvou týdnech ji odvezli domů. Nedolčenou. „Nejprve nové případy chřipky ukládali do jednoho křídla nemocnice, potom postele začali dávat i na chodby jak v polním lazaretu. Pak přijela Julija Tymošenkova, nás zaligrovali na pokojích, ona během deseti minut prošla prázdné chodby a odjela,“ vzpomíná matka tří dětí, z nichž letos v listopadu prodělala chřipku (obyčejnou, třídení) jen blondatá osmačka Ljuba. Natalja však dceři odmítla dávat tamiflu, protože je podle ní špatné pro játra, a tvrdošjně odmítá rodinu nechat očkovat. „Nakonec většinu z nás, pacientů bez teploty, rozvezli domů, abychom se nenakazili od těch s chřipkou. Ti zaplnili celou nemocnici. Za den přivezli třeba třicet lidí, u kterých nevěděli, jaký typ viru přesně mají. Vypukla panika jak o posledním soudu,“ končí Natalja své vyprávění, podá

mi ruku a v duchu místních zvyklostí mě políbí na obě tváře. Kvůli nějaké chřipce se přece nezačne chovat jinak než obvykle!

POSLEDNÍ SOUD

Nemocnice s první pomocí na Mykolajčukově ulici: obstaroží bílé sanitky, opotřebované bílé roušky, pravoslavná kaplička Matky boží v druhém patře hlavní budovy a kolmo na nepatříčně působící kostelní lavice hned devět lékáren v řadě. Farmaceutka v jedné z nich se jen směje, když se ptám po rouškách, relenze a tamiflu. Nečekám, až mi jako v ostatních lékárnách nabídne vitamíny, a popíšu jí své imaginární příznaky. Zvázní a posílá mě do pátého patra na rentgen.

Skličující atmosféra před místností RTG mě okamžitě pohltil. Pach chemikálií v ponuré, největrané chodbě, kašláni a předzvěst pozitivních nálezů na plicích se vznášejí ve vzduchu spolu s tušenými viry. Říkám sestře své jméno s tím, že doklady nemám a že jsem cizinka, a řadím se jako číslo jedenáct za většinou postarší spolupřítele. Všichni vypadají, jako by se chystali následovat ony do- savadní tři stovky ukrajinských →

Nedělní mše v řeckokatolické katedrále svatého Ondřeje. Při svatém přijímání se z roušek na chvíli stal ubrousek pod bradou ...

obětí viru, který český Státní zdravotní ústav po vzoru Světové zdravotnické organizace (WHO) označuje jako „Pandemic H1N1 2009“. Stres mi téměř okamžitě vyžene tlak nahoru, začne mě bolet hlava. „Chceš-li poznat, co je dřina, kup si kolo Ukrajina,“ napadne mě. A pak: „Chceš-li chytit chřipku v chvilce, dej polibek Ukrajince.“ Rýmovačky mě ale vůbec neuklidní.

Fronta nabalených a zpocených pacientů se za deset minut ani nehne, zato mně během čekání na vyšetření začalo pod rouškou téct z nosu a na prsa padl kámen, jenž mě nutí odkašlávat ve sboru s ostatními. Dřív než mi řeknou, že jsem úplně zdravá, onemocním tady! V návalu lehké paniky seběhu dlouhé schodiště a na čerstvém vzduchu si poprvé uvědomím, že hrozba chřipky přestane působit jako mediální konstrukt, když se vás nákaza přímo dotkne.

V MEXIKU A NA UKRAJINĚ

Je to půl roku, co WHO zvýšila stupeň hrozby pandemie prasečí, později mexické a ještě později A(H1N1) chřipky na pátý ze šesti. WHO tehdy vyhlásila, že pokud by pandemie nastala, může zasáhnout až 1,5 miliardy lidí a přibliž-

ně sedm miliónů z nich zabít. Tato zpráva mě zastihla v Ciudad de Méxiku, kde jsme s Honzou Šibíkem mapovali nástup a postupné vyvanutí nového typu chřipky. Ten v České republice k 20. listopadu nakazil 633 lidí, z nichž tři zabil. Zatímco v Česku nemocných přibývá, na Ukrajině podle Lvovského deníku *Vysokij zamok* ze 17. listopadu chřipka poměrně rychle ustupuje; 14. listopadu bylo ve Lvovské oblasti pětkrát méně nemocných než 9. listopadu. A i když byla mexická situace nepochybně mnohem dramatictější – lidé se neznámého viru báli podstatně víc než dnes viru poznaného, některé mexické jevy se na západě Ukrajiny opakují. Žáci a studenti mají třítydenní prázdniny, ale nevyjeli si na venkov jako v Mexiku. Večer zaplní kluby a restaurace, popíjejí přímo z láhve vodku, posílají si kolem stolu cigaretu: „Jaká chřipka? Nikoho nemocného neznám. Sám jím sádro a česnek a pil bych vodku, kdybych neabstinoval. To posílí imunitu,“ popisuje mi svůj způsob odolávání chřipce středoškolák Andrij. Jeho babička, která chřipku přechodila, patří ve třicetímiliónovém Lvově k místní, ani ne jednoprocenní polské men-

šině. Je jednou ze živoucích připomínek fenoménu *Leopolis multiplex*, Lvova přetékajícího identitami: kavárny rakousko-uherského monárství jsou zaplněné ruštinou postsovětské minority, zato Poláci vzpomínají na krásné časy Haliče ve Starohebrejské ulici, kde místa někdejších židovských krámků okupují módní butiky kosmopolitních Lvovanů-Evropanů.

LUKAŠENKOVA PRAVDA

S běloruským prezidentem-diktátorem Alexandrem Lukašenkem lze v máločem souhlasit. Ale když během své návštěvy na Ukrajině prohlásil, že rozruch kolem pandemie chřipky není nic než „provokace farmaceutických koncernů, kterým jde jen o zisk“, snad poprvé za patnáct let jeho autokratického panování Bělorusku jsem pocítila, že i on občas disponuje zdravým rozumem. Na rozdíl od médií, jež se na „chřipkové apokalypse“ ráda přizíví. Strach z nemoci na titulní straně je vedle sexu, smrti, peněz a Karla Gotta (který pro mnohé představuje kombinaci všech jmenovaných faktorů) něco, co českou čtenářskou masu celkem spolehlivě přiměje k nákupu novin nebo časopisu a posléze k útoku na lékárny.

Zatímco WHO ukrajinského prezidenta Viktora Juščenka a jeho vládu „chválí za otevřené sdílení vzorků, aby bylo možné doplnit celosvětový monitoring viru o změny“, český expert na chřipku Jiří Beran poukazuje na to, co se mohlo udělat lépe: „K explozi chřipkového viru na Ukrajině přispěly tři faktory: velmi nízká informovanost obyvatelstva, absence vakcín a antivirotik a to, že lidé přicházeli do nemocnic až v pokročilém stadiu choroby (*není divu – lékařská péče je pro Ukrajince podstatně dražší než pro nás; pozn. K. K.*), kterou navíc v mnoha případech doprovázela řada chronických onemocnění vyvolaných nezdravým životním stylem.“ Epidemiolog Beran stejně jako další odborníci tvrdí, že pandemický virus není od toho normálního příliš odlišný ani počty úmrtí, ani klinickými příznaky, ani strukturou. Prevence je standardní: mýt si často ruce, posilovat imunitu zdravou životosprávou, sportem, otužováním a vitamíny, vyvarovat se kontaktu s nemocnými. A hlavně nepanikařit, nestát se hypochondrem, nebrat útokem lékárny a lékaře. Jak říkal Karl Kraus: „Jednou z nejrozšířenějších nemocí je diagnóza.“